Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Lygybės didinimas Europos Sąjungoje“

(nuomonė savo iniciatyva)

(2023/C 75/09)

Pranešėja **Ozlem YILDIRIM**

Bendrapranešėjis **Cristian PÎRVULESCU**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2022 1 20
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 52 straipsnio 2 dalis
	Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Užimtumas, socialiniai reikalai ir pilietybė
Priimta skyriuje	2022 9 29
Priimta plenarinėje sesijoje	2022 10 26
Plenarinė sesija Nr.	573
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	140 / 13 / 31

1. **Išvados ir rekomendacijos**

1.1. EESRK primena Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos preambulę, kurioje teigiama, kad „Sąjunga remiasi nedalomomis ir visuotinėmis vertybėmis: žmogaus orumu, laisve, lygybe ir solidarumu“. Jis taip pat pabrėžia 20 straipsnio, kuriame įtvirtintas visų asmenų lygybės prieš įstatymą principas, svarbą.

1.2. Be to, EESRK primena, kad taikant lygybės principą ne tik draudžiama diskriminacija, bet ir skatinamas nuoseklus teisinės valstybės principo taikymas.

1.3. EESRK primygtinai ragina Tarybą, Europos Parlamentą ir Komisiją toliau plėtoti apsaugą nuo diskriminavimo prekių ir paslaugų prieinamumo požiūriu, visų pirma priimant pasiūlymą dėl direktyvos, kuria įgyvendinamas vienodo požiūrio į asmenis, nepaisant jų religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus arba seksualinės orientacijos, principas ([1]).

1.4. EESRK mano, kad tvirtą pagrindą suteikia Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija ir kad pagrindinių teisių apsaugos priemonės turi būti vienodai plėtojamos visoje Sąjungoje. Be to, labai svarbu įtraukti visas sąveikas, aplinkas ir situacijas, kuriomis gali pasireikšti diskriminacija. Dėl skirtingos teisinės apsaugos sukuriama nepriimtina teisių hierarchija ir ištisos žmonių grupės lieka neapsaugotos.

1.5. Dabartinė Europos apsaugos sistema labai priklauso nuo individualaus nukentėjusių asmenų kreipimosi į teismus ir taikomos teisės. Tačiau daugelis tyrimų rodo, kad pranešimai ir procedūros neleidžia atsižvelgti į struktūrinius, tarpsektorinius ir sisteminius nelygybės aspektus, o nukentėjusių asmenų kreipimasis į teismą yra nereikšmingas, statistiniu požiūriu išimtinis atvejis ir naudojamas tik kaip kraštutinė priemonė ([2]).

1.6. EESRK pabrėžia, kad nelygybės ir kompleksinės diskriminacijos problemą, kurią lemia socialinės struktūros, galima išspręsti tik pasitelkus nuoseklią ir visapusišką politiką, konkrečias priemones ir ilgalaikes pastangas. Informuotumo didinimas, matomumas ir mokymas yra svarbūs svertai, kuriuos reikia aktyvinti visose visuomenės grupėse.

1.7. EESRK mano, kad lygybės skatinimas ir pagrindinių teisių apsauga turi būti integruota į platesnę socialinę viziją, dėl kurios padaugėtų priemonių, kuriomis valstybės narės ir Europos institucijos teikia paramą asmenims, viešiesiems bei privatiesiems subjektams, ir tokios priemonės būtų sustiprintos.

([1]) COM(2008) 426.

([2]) Pagrindinių teisių agentūra, *Lygybė Europos Sąjungoje praėjus 20 metų nuo pradinio direktyvų dėl nelygybės įgyvendinimo*, 2021 m. balandžio mėn.

1.8. EESRK mano, kad Sąjunga turi aktyviai skatinti bendrojo lygių galimybių principo pripažinimą ir pozityvias lygių galimybių pareigas ir kad šiuo tikslu institucijos turi pradėti rengti naujos kartos lygybės skatinimo Europoje priemones.

1.9. EESRK pripažįsta, kad technologijų plėtra suteikia daugeliui piliečių geresnes galimybes naudotis savo teisėmis, tačiau pabrėžia, kad ji taip pat gali paskatinti naują nelygybę, taigi ir naujus poreikius imtis veiksmų, siekiant užtikrinti vienodo požiūrio principo stebėseną ir taikymą.

1.10. Siekdamas panaikinti asmenims tenkančią bylinėjimosi naštą, suteikti šiai teisių gynimo priemonei galią, atitinkančią jos smerkiamą praktiką, ir paversti teisinę sistemą veiksminga atgrasomąja priemone diskriminacijai reguliuoti, EESRK pritaria tam, kad Europos Sąjunga priimtų teisės aktus dėl standartų, kuriais būtų sudarytos palankesnės sąlygos įgyvendinti kolektyvinius ieškinius valstybėse narėse, suteikta daugiau galimybių pasinaudoti apskundimu teismine tvarka ir padidintas teigiamas šios priemonės poveikis kovojant su diskriminacija ir užtikrinant vienodą požiūrį.

1.11. EESRK mano, kad Sąjunga turi užtikrinti valstybių narių valdžios institucijų teikiamą saugumą, vienodą požiūrį į politinius subjektus, profesines sąjungas ir asociacijas bei jų apsaugą, nes tai yra demokratijos, teisinės valstybės ir nediskriminavimo dėl politinių pažiūrų vertybių rezultatas.

1.12. Taip pat reikia gerinti visų pilietinių subjektų, ypač tų, kurie dalyvauja žmogaus teisių apsaugos veikloje, gebėjimus dirbti su esamomis teisinėmis priemonėmis ir bendradarbiauti su viešosiomis institucijomis.

2. **Bendrosios pastabos**

2.1. EESRK primena Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos preambulę, kurioje teigiama, kad „Sąjunga remiasi nedalomomis ir visuotinėmis vertybėmis: žmogaus orumu, laisve, lygybe ir solidarumu“. Jis taip pat pabrėžia 20 straipsnio, kuriame įtvirtintas visų asmenų lygybės prieš įstatymą principas, svarbą.

2.2. Be to, EESRK primena, kad taikant lygybės principą ne tik draudžiama diskriminacija, bet ir skatinamas nuoseklus teisinės valstybės principo taikymas.

2.3. Šiandien Europos Sąjunga pripažįsta įvairių formų nelygybę ir jų tarpsektorinius aspektus (pvz., lyčių, etninę, socialinę, kartų nelygybę ir kt.).

2.4. Praėjus daugiau nei dvidešimčiai metų po to, kai buvo priimta Amsterdamo sutartis, visi Europos ir nacionaliniai rodikliai rodo, kad diskriminacija dėl etninės kilmės, rasės, lyties, seksualinės orientacijos, pažiūrų ir įsitikinimų, negalios ir amžiaus tebėra paplitusi užimtumo, galimybių naudotis prekėmis, švietimo, viešųjų paslaugų ir socialinės apsaugos srityse.

2.5. Tokią nuolatinę diskriminaciją lemia sudėtingi ir dažnai kumuliatyvūs procesai ir ji yra integruotų procesų, sistemų ir normų, dėl kurių atsiranda ir atkartojama tiesioginė ar netiesioginė diskriminacija, rezultatas. Dėl šios nelygybės šaltinių virtinės susidaro situacijos, kurios iš tiesų yra sisteminės ir sudaro realias kliūtis skatinti lygybę ([3]).

2.6. EESRK, pasitelkdamas savo narius, taip pat vykdydamas veiklą tiesiogiai valstybėse narėse, pastebi, kad blogėja bendras socialinis klimatas ir vis labiau plinta diskriminacinis elgesys pažeidžiamų asmenų atžvilgiu. Todėl akivaizdu, kad reikia imtis neatidėliotinų ir suderintų veiksmų nacionaliniu ir Europos lygmeniu.

2.7. Be to, praėjus beveik dvejiems COVID-19 krizės metams, kelių JT agentūrų, įskaitant Tarptautinę darbo organizaciją ([4]), teigimu, nerimą kelia didėjančios socialinės ir teritorinės nelygybės požymiai. COVID-19 krizė padidino socialinę ir ekonominę nelygybę ir smarkiai paveikė Europos įmones, nes pasikeitė jų gebėjimas išlaikyti ir kurti darbo vietas.

2.8. Todėl neturtingos ar pažeidžiamose situacijose esančios socialinės grupės neišvengiamai yra labiau pažeidžiamos diskriminacijos atžvilgiu, nes dėl jos padaugėja kitų pažeidžiamumo veiksnių. EESRK pabrėžia, kad būtina atkreipti dėmesį į specifinį šios diskriminacijos pobūdį ir parengti tvirtą politiką, skirtą kovoti su diskriminacija ES teritorijose, kuriose gyvena palankių ekonominių ar socialinių sąlygų neturinčios bendruomenės.

([3]) Mulder J., *Indirect sex discrimination in employment* („Netiesioginė diskriminacija dėl lyties užimtumo srityje“), Europos lyčių lygybės ir nediskriminavimo srities teisės ekspertų tinklas, Europos Komisija, 2020 m.

([4]) Žr. visų pirma 8-ąją TDO ataskaitą dėl besitęsiančios krizės poveikio darbo pasauliui, 2021 m. spalio mėn. Tarptautinė darbo organizacija (TDO), *COVID-19: TDO observatorija, 8-asis leidimas,* 2021 m. spalio 27 d.

2.9. EESRK pabrėžia, kad nelygybės ir kompleksinės diskriminacijos problemą, kurią lemia socialinės struktūros, galima išspręsti tik pasitelkus tvirtą politiką, konkrečias priemones ir ilgalaikį susitelkimą. Reikia didesnės ir svaresnės paramos nacionalinėms lygybės ir žmogaus teisių įstaigoms, visų pirma siekiant stiprinti jų nepriklausomumą ir didinti darbuotojų skaičių bei finansines lėšas. Informuotumas, matomumas ir mokymas yra svarbūs svertai, kuriuos reikia aktyvinti visose visuomenės grupėse ir viešosios politikos srityse.

2.10. EESRK mano, kad lygybės skatinimas ir pagrindinių teisių apsauga turi būti integruota į platesnę socialinę viziją, dėl kurios padaugėtų priemonių, kuriomis valstybės narės ir Europos institucijos teikia paramą asmenims, viešiesiems bei privatiesiems subjektams, ir tokios priemonės būtų sustiprintos.

2.11. EESRK pakartoja, kad visapusiškai remia naująjį Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų planą, ir mano, kad jame yra daug konvergencijos elementų, susijusių su lygybės skatinimu, pagrindinių teisių apsauga ir kova su diskriminacija ([5]). Kad būtų pasiekti šie tikslai, būtina skirti daugiau dėmesio jų įgyvendinimui.

2.12. Atsižvelgdamas į savo ankstesnes nuomones ([6]), EESRK pripažįsta ES pastangas lyčių lygybės, kovos su diskriminacija dėl etninės kilmės, rasės ar amžiaus, religijos, įsitikinimų ar pažiūrų, LGBTQIA+ asmenų teisių apsaugos, neįgaliųjų teisių apsaugos, romų integracijos ir migrantų teisių gynimo srityse.

2.13. Kaip Komitetas jau yra nurodęs, žmogaus teisių gynimo institucijos ir pilietinės visuomenės organizacijos bei socialiniai partneriai neišnaudoja visų Chartijos galimybių. Būtini patobulinimai siekiant padidinti jos poveikį lygybės principo apsaugai, prevencijai, skatinimui, įgyvendinimui ir taikymui ([7]).

2.14. Dabartinė Europos apsaugos sistema labai priklauso nuo individualaus nukentėjusių asmenų kreipimosi į teismus ir taikomos teisės. Tačiau visi tyrimai rodo, kad pranešimai ir procedūros neleidžia atsižvelgti į struktūrinius, tarpsektorinius ir sisteminius nelygybės aspektus, o nukentėjusių asmenų kreipimasis į teismą yra nereikšmingas, statistiniu požiūriu išimtinis atvejis ir naudojamas tik kaip kraštutinė priemonė ([8]).

2.15. Šiandien užimtumo srityje kova su diskriminacija apsiriboja situacijomis, atitinkančiomis Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 19 straipsnyje nustatytus kriterijus (lytis, rasinė ar etninė kilmė, religija ar tikėjimas, negalia, amžius ar seksualinė orientacija).

2.16. Be to, Sąjungos teisės užtikrinama apsauga, susijusi su galimybe naudotis prekėmis ir viešosiomis paslaugomis, apsiriboja rasės ar etninės kilmės ir lyčių lygybės kriterijais. Joks kitas lygybės pažeidimas nelaikomas tokiu pat, o apsauga nuo diskriminacijos skiriasi atsižvelgiant į kriterijų.

2.17. Šiuo metu apsauga nuo diskriminacijos valstybėse narėse skiriasi. Kai kuriose jų suteikiama apsauga nuo visų formų diskriminacijos, kurios nurodytos 19 straipsnyje, prekių ir paslaugų srityje, kitose apsauga yra gerokai platesnė, nei nurodyta minėtame straipsnyje. Todėl apsauga nuo diskriminacijos, taigi ir lygybė, įvairiose Europos valstybėse narėse skiriasi.

2.18. Atsižvelgiant į šias išvadas, tikslinga nustatyti tolesnius veiksmus, kurių reikia imtis siekiant įveikti dabartines veiksmingos lygybės apsaugos įgyvendinimo Europos Sąjungoje ribas, žvelgiant iš įtraukties perspektyvos.

([5]) Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų planas, COM(2021) 38 (OL C 374, 2021 9 16, p. 38).

([6]) Žr. nuomones: „Neįgalių moterų padėtis“ (SOC/579) (OL C 367, 2018 10 10, p. 20); „Romų moterų padėtis“ (SOC/585) (OL C 110, 2019 3 22, p. 20); „Neįgaliųjų teisių strategija“ (SOC/616) (OL C 97, 2020 3 24, p. 41); „Įvairovės valdymas ES valstybėse narėse“ (SOC/642) (OL C 10, 2021 1 11, p. 7); „2020–2025 m. LGBTIQ asmenų lygybės strategija“ (SOC/667) (OL C 286, 2021 7 16, p. 128); „2020–2027 m. Integracijos ir įtraukties veiksmų planas“ (SOC/668) (OL C 286, 2021 7 16, p. 134); „Neįgaliųjų teisių strategija“ (SOC/680) (OL C 374, 2021 9 16, p. 50) ir „ES romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo strateginis planą“.

([7]) Nuomonė „Pagrindinių teisių chartijos taikymo ES stiprinimo strategija“ (SOC/671) (OL C 341, 2021 8 24, p. 50).

([8]) Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra, *Lygybė Europos Sąjungoje praėjus 20 metų nuo pradinio lygybės direktyvų įgyvendinimo*, *op. cit*.

3. **Konkrečios pastabos**

3.1. *Bendrojo lygybės principo įtvirtinimo valstybėse narėse skatinimas*

3.1.1. Dabartinė padėtis Europoje pabrėžia, kad lygybės principas yra siekis, kuris vis dar yra labai neapibrėžtas. Pavyzdžiui, Komisija teigia, kad COVID-19 laikotarpiu vienodos galimybės naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis Europoje buvo didelis iššūkis ([9]).

3.1.2. Šiandien kai kurios Europos šalys bendrąjį lygybės principą perkelia į nacionalinę teisės sistemą, įtvirtindamos teisę į vienodą požiūrį pilietinėje visuomenėje, ekonominiuose santykiuose ir santykiuose su valstybe, o kitos baudžia tik už įstatymu aiškiai uždraustą diskriminaciją ir neįpareigoja įgyvendinti lygybės principo ([10]).

3.1.3. Dėl šio skirtumo tarp ES piliečių ir gyventojų atsiranda didelis atotrūkis, susijęs su lygybės principo taikymo sritimi, jo teisine apsauga ir veiksmingo įgyvendinimo reikalavimais.

3.1.4. EESRK ragina Komisiją pripažinti struktūrinius sunkumus, trukdančius visapusiškai įgyvendinti lygybės principą, ir pasekmes, kurias atskleidžia pasiektų rezultatų ribos ir nelygybės mastas šiandienos Europoje. Nacionalinės lygybės ir žmogaus teisių organizacijos turėtų aktyviai dalyvauti šiame nuolatiniame stebėsenos procese.

3.1.5. EESRK mano, kad Sąjunga, pasitelkdama visas savo kompetencijos sritis, turi vykdyti plataus užmojo politiką, kuria būtų skatinamas lygybės ir lygių galimybių principas, atitinkantis Europos Sąjungos sutartyje ir Pagrindinių teisių chartijoje skelbiamas vertybes. Todėl EESRK pritaria naujai Europos Komisijos iniciatyvai, grindžiamai Sutarties 157 ir 19 straipsniais, kurioje daugiausia dėmesio skiriama nacionalinių lygybės įstaigų veiksmingumui ir jų potencialo plėtojimui, jų daugialypiams vaidmenims ir pajėgumams.

3.1.6. Sąjunga turi pasirūpinti konkrečiomis priemonėmis, kad bendrasis lygybės principas taptų visoms valstybėms narėms taikomu teisiniu principu, kuris leistų suteikti apsaugą, viršijančią nevienodą požiūrį, susijusį su Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 19 straipsniu saugomais septyniais diskriminacijos kriterijais. Pavyzdžiui, struktūrinių fondų naudojimas būtų viena iš veiksmingų kovos su diskriminacija priemonių sėkmingo įgyvendinimo priemonių.

3.1.7. Bendro vienodo požiūrio principo pripažinimas, teigiamų įsipareigojimų nustatymas ir jų sisteminio pobūdžio pripažinimas yra būdai gerinti kovą su ekonomine ir socialine nelygybe.

3.2. *Kova su nelygybe ir diskriminacija skaitmeninėje aplinkoje*

3.2.1. Nors EESRK pripažįsta, kad dėl technologijų plėtros daugelis piliečių gali lengviau naudotis savo teisėmis, tačiau mano, kad dėl jos taip pat atsiranda nauja nelygybė naudojantis teisėmis ir paslaugomis ir naujų poreikių imtis veiksmų, siekiant apginti vienodo požiūrio principą.

3.2.2. Nors valdžios paslaugų ir galimybių naudotis prekėmis ir paslaugomis (ypač būtiniausiomis paslaugomis) skaitmeninė pertvarka iš esmės pakeitė santykius su vartotoju panaikindama fizines kliūtis, dėl jos atsirado naujų skaitmeninių kliūčių. Tai užkerta kelią kai kuriems piliečiams, visų pirma pažeidžiamiausiems, esantiems nepalankioje padėtyje, silpniems ar neįgaliems, taip pat daugumai pagyvenusių žmonių Europoje naudotis teisėmis ir paslaugomis ([11]).

3.2.3. Dėl šių sunkumų reikia kurti ir įgyvendinti naują viešąją skaitmeninės įtraukties politiką ir nustatyti pozityvias viešųjų ir privačiųjų veiklos vykdytojų pareigas naudotojų atžvilgiu, įskaitant lengvą ir nemokamą prieigą.

([9]) Europos Komisija, *Solidarumas sveikatos srityje. Sveikatos priežiūros skirtumų mažinimas ES* (COM(2009) 567 *final*).

([10]) Crowley, N. *Making Europe more Equal: A legal Duty?* („Didinti lygybę Europoje – teisinė pareiga?“), Equinet, 2016 m.

([11]) *Défenseur des droits, Dématérialisation et inégalités d'accès aux services publics* („Dematerializavimas ir nelygybė teikiant viešąsias paslaugas“), 2019 m.; *Dématérialisation des services publics: trois ans après, où en est-on?* („Viešųjų paslaugų dematerializavimas: padėtis praėjus trejiems metams“), 2022 m.

3.2.4. EESRK pažymi, kad be techninių prieigos ir su algoritmais ([12]) ir biometrinėmis technologijomis ([13]) susijusių sunkumų, susiduriame su naujais teisių pažeidimų ir diskriminacijos iššūkiais.

3.2.5. Kaip pabrėžiama Europos Tarybos ([14]) ir Pagrindinių teisių agentūros darbuose ([15]), algoritminiai sprendimai lemia su diskriminaciniu šališkumu susijusių sprendimų priėmimo priemones, grindžiamas automatinio rezultatų atkūrimo paieška. Svarbiausios teisinės priemonės, kuriomis siekiama sumažinti dėl DI galimą diskriminacijos riziką, yra nediskriminavimo teisė ir duomenų apsaugos teisė. Jei abi teisės priemonės bus veiksmingai įgyvendinamos, jos galėtų padėti kovoti su neteisėta diskriminacija.

3.2.6. EESRK mano, kad, norint kontroliuoti šį poveikį, reikia vykdyti griežtą viešąją politiką, taikomą visai Europos vidaus rinkai ir už Europos ribų esantiems ekonominės veiklos vykdytojams, ir pagal šiuo metu priimamus teisės aktus dėl skaitmeninių paslaugų nustatyti automatizuotų sprendimų kontrolės, duomenų tikrinimo, vertinimo, poveikio vertinimo ir koregavimo procesus kuriant ir diegiant šias technologijas. Skaitmeninių paslaugų direktyva taip pat galėtų padėti rasti sprendimų.

3.3. *Vienodo požiūrio principo apsaugos ir kovos su diskriminacija darbo vietoje plėtojimas*

3.3.1. EESRK pabrėžia esminę užimtumo, kaip integracijos priemonės ir visų lygybės pažado įgyvendinimo, svarbą.

3.3.2. Nepaisant istorinio Europos Sąjungos įsipareigojimo užtikrinti moterų lygybę užimtumo srityje, dabartinė padėtis primena, kad tradiciškai moterys pirmosios patiria krizių (ekonominių, socialinių, sveikatos ir kt.) pasekmes. Lyčių lygybė darbo vietoje tebėra vienas didžiausių iššūkių, su kuriais susiduria Europos šalys. Prasidėjus COVID-19 krizei, moterų užimtumo lygis sumažėjo visose amžiaus ir profesijų kategorijose ir visame pasaulyje siekė 61,8 % ([16]).

3.3.3. Šią su lytimi susijusią nelygybę dar labiau sustiprina kitos nelygybės formos. 2019 m. Eurostato atliktas tyrimas rodo, kad 68 % neįgaliųjų, palyginti su 28,4 % visų gyventojų, grėsė skurdas arba socialinė atskirtis ([17]). Diskriminuojami darbe jautėsi 21 % žmonių, kurie save laikė LGBT, taip pat 25 % iš Magribo šalių, Afrikos (į pietus nuo Sacharos) kilusių žmonių bei romų kilmės asmenų ([18]).

3.3.4. „Eurobarometro“ 2020 m. apklausos dėl diskriminacijos duomenimis, 59 % europiečių mano, kad pagrindinė diskriminacijos priežastis yra etninė kilmė arba odos spalva, o tyrimai rodo, kad diskriminacija yra ypač didelė užimtumo srityje, kur ji daro didelį poveikį lygioms galimybėms ir socialinei integracijai. Reikėtų sukurti metodus, kurie leistų nustatyti tokią diskriminaciją teismuose, pavyzdžiui, Prancūzijos aukščiausiųjų teismų pripažintą Klerko metodą, pagal kurį galima palyginti įdarbintų to paties lygio darbuotojų grupių karjeros pokyčius ([19]).

3.3.5. Šiandien Europos kovos su diskriminacija užimtumo srityje politika apsiriboja teisine sistema, kuri suteikia galimybę diskriminacijos atvejus nagrinėti teismuose, o galimai nukentėjusiam asmeniui tenka labai sunki našta kovoti su diskriminacija imantis vieno ar kelių veiksmų prieš darbdavį, paslaugų teikėją ar valstybę.

([12]) Gerards J., Xenidis R., *Algorithmic discrimination in Europe* (Algoritminė diskriminacija Europoje), Europos lyčių lygybės ir nediskriminavimo teisės ekspertų tinklas, Europos Komisija, 2020 m.

([13]) *Défenseur des droits, Technologies biométriques: l'impératif respect des droits fondamentaux* (Biometrinės technologijos. Būtinybė gerbti pagrindines teises), 2021 m.

([14]) Europos Taryba, Zuiderveen Borgesius, F., *Discrimination, intelligence artificielle et décisions algorithmiques* („Diskriminacija, dirbtinis intelektas ir algoritminiai sprendimai“), 2018 m.

([15]) Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra, *Kaip užtikrinti teisingą ateitį. Dirbtinis intelektas ir pagrindinės teisės*, 2021 m.

([16]) Europos lyčių lygybės institutas (EIGE), *Gender equality and the socio-economic impact of the COVID-19 pandemic* („Lygybė bei socialinis ir ekonominis COVID-19 pandemijos poveikis“).

([17]) Eurostatas, *Income inequalities* („Pajamų nelygybė“), 2019 m.

([18]) Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra, *Lygybė Europos Sąjungoje praėjus 20 metų nuo pradinio lygybės direktyvų įgyvendinimo*, *op. cit.*

([19]) Chappe V. A., *La preuve par comparaison: méthode des panels et droit de la non-discrimination* („Lyginamieji įrodymai: ekspertų grupės metodas ir nediskriminavimo teisė“), *Sociologies pratiques*, 2011/2, Nr. 23, p. 45–55; *Décision cadre du Défenseur des droits*, Nr. 2022, 139, 2022 m. rugpjūčio 31 d.; Kasacinio teismo socialinių bylų skyrius, 10/07/1998, Nr. 90-41231; Kasacinio teismo socialinių bylų skyrius 04/07/2000, Nr. 98-43285; Kasacinio teismo socialinių bylų skyrius 28/06/2006, Nr. 04-46419.

3.3.6. Europos Komisija jau seniai pripažino, kad diskriminacija yra kolektyvinių reiškinių rezultatas. Kiekvienu konkrečiu atveju vykstantis bylinėjimasis labai apsunkina nukentėjusių asmenų padėtį. Itin dažnai fiksuojamas diskriminacijos atvejų neskundžiamumo reiškinys ([20]). Dėl diskriminacijos užimtumo srityje bylinėjamasi nedaug, o skundų dėl diskriminacijos prekių ir paslaugų prieinamumo srityje beveik nepateikiama. Galėtų būti stiprinami neteisminiai lygybės skatinimo mechanizmai ir procesai, taip pat *pro bono* parama teisiniam darbui ir su viešuoju interesu susijusių ginčų nagrinėjimui.

3.3.7. Siekdamas panaikinti asmenims tenkančią bylinėjimosi naštą, suteikti šiai teisių gynimo priemonei galią, atitinkančią jos smerkiamą praktiką, ir paversti teisinę sistemą veiksminga, nuo diskriminacijos atgrasančia priemone, EESRK pritaria tam, kad Europos Sąjunga priimtų teisės aktus dėl procesinių priemonių, kuriomis būtų sudarytos palankesnės sąlygos pasinaudoti teisėmis valstybėse narėse, pavyzdžiui, pasitelkiant kolektyvinių ieškinių mechanizmus, kurie suteikia geresnes galimybes pasinaudoti apskundimu teismine tvarka ir padidina poveikį kovojant su diskriminacija ir ginant vienodą požiūrį.

3.3.8. Be to, jei Europos Sąjunga ketina veiksmingai kovoti su diskriminacija darbo vietoje, teismo procesas negali būti vienintelė intervencijos priemonė, kai susiduriama su pasireiškiančia kolektyvine ir sistemine diskriminacija.

3.3.9. Europos Sąjunga turi išplėsti kovos su diskriminacija priemonių spektrą, neapsiribodama teisinėmis priemonėmis, reikalaudama taikyti išankstines priemones, kad būtų galima imtis intervencinių veiksmų dėl nelygybės, koreguoti praktiką ir užkirsti kelią diskriminacijai.

3.3.10. EESRK mano, kad diskriminacijos srityje turi būti įgyvendinama panaši politika, pagrįsta visais Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 19 straipsnyje nurodytais kriterijais. Todėl jis ragina Komisiją:

i) įsipareigoti, atsižvelgiant į savo užimtumo ir kovos su diskriminacija politiką, veiksmingai įgyvendinti esamas priemones ar priimti naujas priemones, kuriomis būtų skatinama lygybė užimtumo srityje, ir užtikrinti veiksmingą esamų teisės aktų įgyvendinimą;

ii) priimti priemones, skirtas apibendrinti diskriminacijos darbe vertinimą, ir skatinti darbdavius prisiimti vertinimo, ataskaitų teikimo ir stebėsenos prievoles;

iii) padėti įmonėms plėtoti nediskriminavimo ir įtraukties praktiką.

3.4. *Apsaugos nuo diskriminacijos ES taikymo srities išplėtimas ir suvienodinimas*

3.4.1. EESRK primygtinai ragina Europos Sąjungą toliau plėtoti apsaugą nuo diskriminacijos prekių ir paslaugų prieinamumo požiūriu, visų pirma priimant pasiūlymą dėl direktyvos, kuria įgyvendinamas vienodo požiūrio į asmenis, nepaisant jų religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus arba seksualinės orientacijos, principas.

3.4.2. EESRK pažymi, kad pagal šiuo metu galiojančią apsaugą nuo diskriminacijos dėl galimybės naudotis prekėmis ir paslaugomis sukuriama apsaugos pagal kriterijus hierarchija, todėl asmenims, kuriems taikomi diskriminacijos kriterijai, užtikrinama nevienoda apsauga.

3.4.3. Nors nediskriminavimo principas yra vienas iš pagrindinių teisių apsaugos Sąjungoje ramsčių, kol bus sustabdytas pasiūlymo dėl direktyvos priėmimas, Europos Sąjunga neįgyvendins savo misijos – užtikrinti vienodas galimybes naudotis teisėmis Europos viešojoje erdvėje.

3.4.4. EESRK ragina Tarybą, Parlamentą ir Komisiją imtis priemonių, kad būtų priimtas šis pasiūlymas dėl direktyvos, į kurį būtų įtraukti jo bendri pasiūlymai, kaip pagerinti galimybes naudotis teisėmis ir teisių gynimo priemonėmis, visų pirma numatant mechanizmus, kuriais palengvinamas naudojimasis teisėmis patvirtinant kolektyvinio ieškinio procedūrą, taip sustiprinant teisių ganymo priemonių veiksmingumą ir pripažįstant nacionalinių kovos su diskriminacija institucijų kompetenciją.

3.4.5. ES turėtų dėti gerokai daugiau pastangų ir stiprinti bendradarbiavimą vietoje, siekdama užtikrinti, kad be jokių išimčių būtų gerbiamas LGBTIQA+ asmenų orumas ir pagrindinės teisės ir kad šie asmenys niekur nebūtų persekiojami, taip pat siekdama skatinti šių asmenų dalyvavimą viešajame gyvenime.

([20]) Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra, *Lygybė Europos Sąjungoje praėjus 20 metų nuo pradinio lygybės direktyvų įgyvendinimo*, *op. cit*.

3.5. EESRK mano, kad Sąjunga turi aktyviai skatinti bendrojo lygių galimybių principo pripažinimą ir pozityvias pareigas. ES institucijos taip pat turi remti nacionalines organizacijas, skatinančias lygybę ir ginančias žmogaus teises, ir šiuo tikslu priimti privalomus standartus, kad jos galėtų išnaudoti visą savo potencialą ir užtikrinti veiksmingą galiojančių teisės aktų taikymą.

3.6. *Apsaugos nuo politinės, profesinių sąjungų ir pilietinės diskriminacijos atnaujinimas*

3.6.1. EESRK pažymi, kad per pastaruosius metus politinių ir profesinių sąjungų, darbuotojų asociacijų ir pilietinių teisių aktyvistai visoje Europoje susidūrė su sunkumais pasinaudoti savo saviraiškos ir veiksmų laisve, pavyzdžiui, teise rengti demonstracijas savo pretenzijoms išreikšti arba derėtis.

3.6.2. EESRK mano, kad Sąjunga ir valstybės narės, laikydamosi savo teisės aktų ir taikomų tarptautinių priemonių, turi veiksmingai užtikrinti valstybių narių valdžios institucijų teikiamą saugumą, vienodą požiūrį į politinius subjektus, socialinius partnerius ir asociacijas bei jų apsaugą, nes tai yra demokratijos, teisinės valstybės ir nediskriminavimo dėl politinių pažiūrų vertybių rezultatas.

3.6.3. Visos valstybės narės ratifikavo TDO konvenciją Nr. 87 dėl asociacijų laisvės ir teisės jungtis į organizacijas gynimo ir TDO konvenciją Nr. 98 dėl teisės jungtis į organizacijas ir vesti kolektyvines derybas principų taikymo. Taip pat reikia gerbti ir propaguoti asociacijų laisvę ir teisę jungtis į organizacijas. Svarbu, kad nacionaliniu ir ES lygmenimis vyktų diskusijos, kaip užtikrinti, kad darbuotojai turėtų galimybę būti atstovaujami profesinių sąjungų ir pasinaudoti teise kolektyviai jungtis į organizacijas ir imtis kolektyvinių veiksmų ([21]). Vadovaudamasis Tarptautinės darbo organizacijos tarptautiniu mastu pripažintais standartais, EESRK primygtinai ragina valstybes nares ir Komisiją, laikantis nacionalinių teisės aktų, darbo santykių sistemų ir taikomų tarptautinių dokumentų, imtis būtinų priemonių veiksmingai apsaugoti asociacijų laisvę ir teisę jungtis į organizacijas bei vesti kolektyvines derybas.

3.7. *Veiksmingos nacionalinės institucijos, skatinančios lygybę, saugančios pagrindines teises ir kovojančios su diskriminacija*

3.7.1. Europos ir nacionalinės teisės aktų taikymas šioje srityje pernelyg dažnai sukuria didelių apribojimų, susijusių su kiekvienai valstybei narei būdingais teisiniais, instituciniais, organizaciniais ir finansiniais aspektais.

3.7.2. Komitetas mano, kad reikėtų parengti konkrečius planus, įskaitant finansinės paramos, siekiant pagerinti atitinkamų nacionalinių institucijų gebėjimus.

3.7.3. Komitetas ragina Komisiją parengti pagalbos programą, skirtą už žmogaus teisių sritį atsakingoms nacionalinėms institucijoms, siekiant pagerinti, sustiprinti ir racionalizuoti jų gebėjimus (steigimą, akreditavimą ir tarptautinių standartų laikymąsi), įskaitant informuotumo didinimą, žinias ir visų grupių konkrečių poreikių tenkinimą.

3.7.4. Taip pat reikia gerinti visų socialinių ir pilietinių subjektų, ypač tų, kurie dalyvauja žmogaus teisių apsaugos veikloje, gebėjimus taikyti esamas teisines priemones ir bendradarbiauti su viešosiomis institucijomis. Būtina geriau remti socialinius subjektus ir pilietinės visuomenės organizacijas, kurios užtikrina nuo diskriminacijos nukentėjusių asmenų teisę kreiptis į teismą. Parama gali būti teikiama mokymų, informuotumo didinimo, žinių ir gerosios patirties perdavimo, finansinės ir organizacinės paramos, apsaugos nuo išpuolių ir šmeižto kampanijų forma.

3.7.5. Komitetas pakartoja savo anksčiau išreikštą siūlymą, kad reikia veiksmingo ir prieinamo mechanizmo, kuris leistų nustatyti fizinius ir žodinius išpuolius, bauginimą ir priekabiavimą, įskaitant piktnaudžiavimo procesus, ir pranešti apie neapykantos kalbos išpuolius prieš pilietinės visuomenės organizacijas, įskaitant žmogaus teises ginančias organizacijas ([22]). Kai tokie išpuoliai vykdomi skaitmeninėje erdvėje, jie turėtų būti nedelsiant nustatyti, o atitinkamos publikacijos pašalintos.

Briuselis, 2022 m. spalio 26 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkė
Christa SCHWENG

([21]) Taip pat žr. nuomonės „Deramas minimalusis darbo užmokestis visoje Europoje“ (SOC/632) 4.5.3 ir 4.5.6 punktus (OL C 429, 2020 12 11, p. 159).

([22]) Nuomonė „Pagrindinių teisių chartijos taikymo ES stiprinimo strategija“ (SOC/671) (OL C 341, 2021 8 24, p. 50).

PRIEDAS

Šie pakeitimai, už kuriuos buvo atiduota ne mažiau kaip ketvirtadalis balsų, svarstymo metu buvo atmesti (Darbo tvarkos taisyklių 59 straipsnio 3 dalis):

1 PAKEITIMAS

SOC/724. Lygybės didinimas Europos Sąjungoje

3.3.7 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

Skyriaus nuomonė	Pakeitimas
Siekdamas panaikinti asmenims tenkančią bylinėjimosi naštą, suteikti šiai teisių gynimo priemonei galią, atitinkančią jos smerkiamą praktiką, ir paversti teisinę sistemą veiksminga, nuo diskriminacijos atgrasančia priemone, EESRK ***pritaria tam, kad Europos Sąjunga priimtų*** teisės aktus dėl procesinių priemonių, kuriomis būtų sudarytos palankesnės sąlygos pasinaudoti teisėmis valstybėse narėse, pavyzdžiui, pasitelkiant kolektyvinių ieškinių mechanizmus, kurie ***suteikia*** geresnes galimybes pasinaudoti apskundimu teismine tvarka ir padidina poveikį kovojant su diskriminacija ir ginant vienodą požiūrį.	Siekdamas panaikinti asmenims tenkančią bylinėjimosi naštą, suteikti šiai teisių gynimo priemonei galią, atitinkančią jos smerkiamą praktiką, ir paversti teisinę sistemą veiksminga, nuo diskriminacijos atgrasančia priemone, EESRK ***ragina valstybes nares pagalvoti ir, prireikus, imtis atitinkamų veiksmų užtikrinti ir remti teisę kreiptis į teismą. Tai galėtų apimti*** teisės aktus dėl procesinių priemonių, kuriomis būtų sudarytos palankesnės sąlygos pasinaudoti teisėmis ***atitinkamose*** valstybėse narėse, pavyzdžiui, pasitelkiant kolektyvinių ieškinių mechanizmus, kurie ***gali suteikti*** geresnes galimybes pasinaudoti apskundimu teismine tvarka ir padidina poveikį kovojant su diskriminacija ir ginant vienodą požiūrį.

Paaiškinimas

Tyrimo grupėje ir SOC skyriuje visos trys grupės nesusitarė šiuo klausimu. Procesinė teisė tradiciškai priklauso valstybių narių kompetencijai. Todėl valstybės narės turėtų pačios nuspręsti, ar jos nori nacionaliniu lygmeniu nustatyti kolektyvinius ieškinius ir (arba) kolektyvinį žalos atlyginimą kaip priemonę lygybės principui įgyvendinti. Tai taip pat leistų nacionalines sistemas pritaikyti prie nacionalinių realijų. Be to, nereikėtų pamiršti, kad kolektyviniu teisių gynimu taip pat gali būti piktnaudžiaujama.

Balsavimo rezultatai

Už: 59

Prieš: 104

Susilaikė: 13

2 PAKEITIMAS

SOC/724. Lygybės didinimas Europos Sąjungoje

3.3.10 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

Skyriaus nuomonė	Pakeitimas
EESRK mano, kad diskriminacijos srityje turi būti įgyvendinama panaši politika, pagrįsta visais Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 19 straipsnyje nurodytais kriterijais. Todėl jis ragina Komisiją:	EESRK mano, kad diskriminacijos srityje turi būti įgyvendinama panaši politika, pagrįsta visais Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 19 straipsnyje nurodytais kriterijais. Todėl jis ragina Komisiją:
— įsipareigoti, atsižvelgiant į savo užimtumo ir kovos su diskriminacija politiką, veiksmingai įgyvendinti esamas priemones ar priimti naujas priemones, kuriomis būtų skatinama lygybė užimtumo srityje, ir užtikrinti veiksmingą esamų teisės aktų įgyvendinimą;	— įsipareigoti, atsižvelgiant į savo užimtumo ir kovos su diskriminacija politiką, veiksmingai įgyvendinti esamas priemones ar priimti naujas priemones, kuriomis būtų skatinama lygybė užimtumo srityje, ir užtikrinti veiksmingą esamų teisės aktų įgyvendinimą;
— priimti priemones, ***skirtas apibendrinti*** diskriminacijos darbe ***vertinimą***, ir ***skatinti darbdavius*** prisiimti vertinimo, ataskaitų teikimo ir stebėsenos prievoles;	— priimti priemones, ***kurios prisidėtų prie veiksmingo*** diskriminacijos darbe***, kaip apibrėžta ES teisėje, vertinimo***, ir teikti darbdaviams gaires, padedančias prisiimti vertinimo, ataskaitų teikimo ir stebėsenos prievoles;
— padėti įmonėms plėtoti nediskriminavimo ir įtraukties praktiką.	— padėti įmonėms plėtoti nediskriminavimo ir įtraukties praktiką.

Paaiškinimas

Šis punktas susijęs su politikos, paremtos SESV 19 straipsnyje nustatytais kriterijais, įgyvendinimu. Šios nuomonės 3.4.1 (ir 1.3) punkte jau teigiama, kad „EESRK primygtinai ragina Europos Sąjungą toliau plėtoti apsaugą nuo diskriminacijos prekių ir paslaugų prieinamumo srityje, visų pirma priimant pasiūlymą dėl direktyvos, kuria įgyvendinamas vienodo požiūrio į asmenis, nepaisant jų religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus arba seksualinės orientacijos, principas“. Pakeitimu norima tekstą pakeisti, nurodant, kokių priemonių reikia, kad būtų veiksmingai įgyvendinamos ES kovos su diskriminacija taisyklės.

Balsavimo rezultatai

Už: 67

Prieš: 109

Susilaikė: 11

3 PAKEITIMAS

SOC/724. Lygybės didinimas Europos Sąjungoje

3.4.4 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

Skyriaus nuomonė	Pakeitimas
EESRK ragina Tarybą, Parlamentą ir Komisiją imtis priemonių, kad būtų priimtas šis pasiūlymas dėl direktyvos, į kurį būtų įtraukti jo bendri pasiūlymai, kaip pagerinti galimybes naudotis teisėmis ir teisių gynimo priemonėmis***, visų pirma numatant*** mechanizmus, kuriais palengvinamas naudojimasis teisėmis patvirtinant kolektyvinio ieškinio procedūrą, taip sustiprinant teisių gynimo priemonių veiksmingumą ir pripažįstant nacionalinių kovos su diskriminacija institucijų kompetenciją.	EESRK ragina Tarybą, Parlamentą ir Komisiją imtis priemonių, kad būtų priimtas šis pasiūlymas dėl direktyvos, į kurį būtų įtraukti jo bendri pasiūlymai, kaip pagerinti galimybes naudotis teisėmis ir teisių gynimo priemonėmis, ***kartu leidžiant valstybėms narėms spręsti, kokie turi būti mechanizmai,*** kuriais palengvinamas naudojimasis teisėmis patvirtinant kolektyvinio ieškinio procedūrą, taip sustiprinant teisių gynimo priemonių veiksmingumą ir pripažįstant nacionalinių kovos su diskriminacija institucijų kompetenciją.

Paaiškinimas

Tyrimo grupėje ir SOC skyriuje visos trys grupės nesusitarė šiuo klausimu. Procesinė teisė tradiciškai priklauso valstybių narių kompetencijai. Todėl valstybės narės turėtų pačios nuspręsti, ar jos nori nacionaliniu lygmeniu nustatyti kolektyvinius ieškinius ir (arba) kolektyvinį žalos atlyginimą kaip priemonę lygybės principui įgyvendinti. Tai taip pat leistų nacionalines sistemas pritaikyti prie nacionalinių realijų. Be to, nereikėtų pamiršti, kad kolektyviniu teisių gynimu taip pat gali būti piktnaudžiaujama.

Balsavimo rezultatai

Už: 60

Prieš: 114

Susilaikė: 11

4 PAKEITIMAS

SOC/724. Lygybės didinimas Europos Sąjungoje

1.10 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

Skyriaus nuomonė	Pakeitimas
Siekdamas panaikinti asmenims tenkančią bylinėjimosi naštą, suteikti šiai teisių gynimo priemonei galią, atitinkančią jos smerkiamą praktiką, ir paversti teisinę sistemą veiksminga atgrasomąja priemone diskriminacijai reguliuoti, ***EESRK pritaria tam, kad Europos Sąjunga priimtų*** teisės aktus dėl standartų, kuriais būtų sudarytos palankesnės sąlygos įgyvendinti kolektyvinius ieškinius valstybėse narėse, suteikta daugiau galimybių pasinaudoti apskundimu teismine tvarka ir padidintas teigiamas šios priemonės poveikis kovojant su diskriminacija ir užtikrinant vienodą požiūrį.	***EESRK ragina valstybes nares apsvarstyti ir, prireikus, imtis atitinkamų veiksmų, kad būtų panaikinta arba palengvinta*** asmenims ***tenkanti*** bylinėjimosi ***našta***, suteikti šiai teisių gynimo priemonei galią, atitinkančią jos smerkiamą praktiką, ir paversti teisinę sistemą veiksminga atgrasomąja priemone diskriminacijai reguliuoti. ***Tai galėtų apimti*** teisės aktus dėl standartų, kuriais būtų sudarytos palankesnės sąlygos įgyvendinti kolektyvinius ieškinius ***atitinkamose*** valstybėse narėse, suteikta daugiau galimybių pasinaudoti apskundimu teismine tvarka ir padidintas teigiamas šios priemonės poveikis kovojant su diskriminacija ir užtikrinant vienodą požiūrį. ***Siekiant sudaryti sąlygas keistis geriausia praktika Europos Komisijos prašoma pateikti informacijos apie šiuo požiūriu skirtingas nacionalines teisėkūros sistemas.***

Paaiškinimas

Tyrimo grupėje ir SOC skyriuje visos trys grupės nesusitarė šiuo klausimu. Procesinė teisė tradiciškai priklauso valstybių narių kompetencijai. Todėl valstybės narės turėtų pačios nuspręsti, ar jos nori nacionaliniu lygmeniu nustatyti kolektyvinius ieškinius ir (arba) kolektyvinį žalos atlyginimą kaip priemonę lygybės principui įgyvendinti. Tai taip pat leistų nacionalines sistemas pritaikyti prie nacionalinių realijų. Be to, nereikėtų pamiršti, kad kolektyviniu teisių gynimu taip pat gali būti piktnaudžiaujama.

Balsavimo rezultatai

Už: 65

Prieš: 113

Susilaikė: 8